

Välfärdsbrott mot kommun och region

Fel och oegentligheter bland företag och föreningar

Henrik Angerbrandt,
Enheten för forskning om ekonomisk och organiserad brottslighet
Brottsförebyggande rådet (Brå)
henrik.angerbrandt@bra.se

Bakgrund

- Kommuner och regioner ansvarar för stora delar av svenska välfärden
- Privatiseringar inom välfärdssektorn på 1990-talet och 2000-talet. Sedan 2008 är det obligatoriskt för regionerna att tillåta privata aktörer, för kommuner är det fortfarande frivilligt.
- Kommuner och regioner betalar ut större belopp än staten till privata utförare
- Tidigare studier framför allt statliga utbetalningar till individer

Kartläggning av företags och andra organisationer välfärdsbrott mot kommuner och regioner, hur välfärdsbrott upptäcks, identifiera goda exempel av arbetssätt.

Rapportens teman

1. Marknader och villkor för privata aktörer inom välfärden
2. Kartläggning av felaktigheter som upptäcks
3. Kommuner och regioners uppföljning av privata aktörer och föreningar
4. Åtgärder och sanktioner som kommuner och regioner använder sig av
5. Brottsbekämpande myndigheternas roll och utmaningar

Stor spännvidd av välfärdsbrott

- Från överutnyttjande till bedrägerier
- Flest upptäcker fel inom personlig assistans, föreningsbidrag och hemtjänst. Motsvarar välfärdsområden med flest aktiva privata aktörer och störst omfattning
- Svårt för kommuner och regioner att avgöra vilka felaktigheter som utgör brott och vilka som inte gör det

Upptäckta felaktigheter

Ersättningsmodell	Felaktighet	Incitament
Ersättning baserad på beviljad tid	Felaktig rapportering	Minska arbetstid
	Överdrivet eller fabricerat behov	Minska arbetskostnad
	Arbetskraftsrelaterade fel	Bli av med "dötid", t.ex. restid, pauser
Styckersättning	Överutnyttjande eller fabricerad behandling	Öka antalet besök
	Felaktig registrering	Besök med högre ersättning
	Överfakturering	"Passa på" när man är inne i systemet
Belopp per individ	Tjänst som inte utnyttjas	Minska kostnader
	Påverka viktning	Locka kunder
Föreningsbidrag	Felaktig rapportering	Öka antalet deltagare/medlemmar/aktiviteter
	Aktiviteter som inte genomförs	Tillgång till lokaler
	Föreningar som inte finns	Kommunalt "godkännande" (garant)
	Föreningar som är front för företag	

Fyra typer av oseriösa aktörer

- Bolagsspecialister
- Nätverk och möjliggörare
- Högstatuspersoner
- Okunniga och mindre framgångsrika företagare

Låg beredskap för oseriösa aktörer

- Aktörer granskas innan de får verka på de offentligt finansierade marknaderna, men högt satta krav för att neka tillträde.
- Information om företrädares brottsbelastning kommer sällan kommuner och regioner till del.
- Avtalens utformning central. Tydliga krav och regler måste finnas.
- Föreningsbidragen särskiljer sig
 - Syftar till att stötta ett aktivt och mångfasetterat lokalt föreningsliv
 - Inga avtal = begränsat handlingsutrymme i de fall felaktigheter upptäcks

Brister i uppföljningen

- Uppföljningsverksamhet primärt inriktad mot formella felaktigheter och kvalitetsbrister. Prioritering: störst risk för allvarliga konsekvenser
- Effektivt uppföljningsarbete kräver att specialistkompetenser samverkar över ansvarsområden och förvaltningar
- Organisationer kan hämma uppföljning genom att präglas av servicetanke. Kräver resurser och god beredskap för att hantera felen som upptäcks
- Oro för påtryckningar, stämningar etc.
- Nationell överblick saknas
- Föreningsbidrag – inga förväntningar på resultat

Begränsad information och andra utmaningar

- Förebyggande kontroll
- Sämre möjligheter att dela uppgifter inom hälso-, sjukvård och socialtjänst. Möjligheter finns, men kan också behöva utökas
- Andra risker än personlig integritet om det inte blir utrett. Tredje parts personuppgifter används i bedrägerier
- Praktiska hinder: fullt upp med egen utredning, okunskap om att andra är drabbade eller hur andra kan drabbas. Samverkan eller kunskap från andra verksamheter kan hjälpa
- Information från brottsbekämpande myndigheter central för att identifiera oseriösa aktörer.

Granskningsmetoder

- Urval med kvantitativa data som grund – men de flesta är tipsberoende
- Analys av skriftligt material och uppgifter i register
 - Rapport- och dokumentgranskning
 - Granskning av sociala medier och webbsidor
 - Digital närvarorapportering och personnummer
- Dialogmöten och intervjuer
- Föranmälda och oanmälda besök
- Uppmärksamma aktiviteter i anslutning till kommunens verksamheter (lokaler, fastigheter, fritid etc.)

Åtgärder och sanktioner

Få kommuner och regioner använder sig av sanktioner

Dialog och möjlighet att rätta till brister utgör grunden i de åtgärder och sanktioner som står till buds – fungerar för seriösa företag som gjort fel, men blir kontraproduktivt med oseriösa aktörer som får kunskap om kontroller

Stora ärenden med tydliga felaktigheter och god bevisning polisanmäls

Rättsväsendets roll

- Glapp mellan myndigheter respektive kommuner och regioner
- Svårt att hantera komplexa ärenden, prioriterar fall med god bevisning, lämplig brottsrubricering och strategiska individer och nätverk.
- Brist på kunskap om regelverken och svårigheten att styrka brott utgör hinder. Också svårt att avgöra vilken individ som är ansvarig, och hur omfattande brottsligheten är
- Men har underrättelse- och brottsförebyggande verksamhet. Kontakt behöver inte alltid innebära en polisanmälan

Förbättra arbetet inom kommunerna

- Kommunallagens paragraf om ansvar att följa upp privata aktörer är inte känd. Dock omfattas inte föreningsbidragen. Resurssätt arbetet.
- I organisationer där det finns ett uttalat stöd prioriteras frågan. Minskar utsatthet och obehag, kunskapen ökar.
- Avtalen – viktiga inte bara inför kontrakt utan också vid uppföljning
 - Säkerställa tillgång till uppgifter genom avtal
 - Tydliggör regler, i avtal och dialogmöten – förebygger överutnyttjande
 - Använd avtal och villkor för att skapa utrymme för sanktioner:
 - Kännbara viten, överföring av kontrollkostnader, avstängd från nyval och krav på ökad transparens – för de företag som inte åtgärdar brister
- Kontrollera underentreprenörer och ha kunskap om underlag om ekonomi
- Öka utbytet inom kommunen och med andra kommuner/regioner – resurs- och kompetensfråga
- Använd sekretessbrytande bestämmelse när tillämpligt

- Rapporten finns att ladda ner på www.bra.se/valfärdsbrott
 - Innehåller konkreta exempel på hur kommuner och regioner arbetar framgångsrikt med granskning och uppföljning. Kan användas som vägledning
- Samlat material på www.bra.se/förebygga-ekobrott
 - Bland annat presentation av Skatteverket av två metodstöd för att förebygga brott som rör personlig assistans och föreningsbidrag. Och exempel på hur kommuner jobbat.